

Interviewee: Duong Au Anh

Interviewer: Pham Diem Huong

Location: Saigon Radio, Houston, Texas

Date: 2011-03-07

Identifier: wrc02779

Context: This recording and transcript form part of a collection of oral history interviews conducted by the Vietnamese American Heritage Foundation and donated to the Chao Center for Asian Studies at Rice University. This collection includes video recordings of interviews with Vietnamese Americans native to or living in Texas. This interview forms part of the national 500 Oral Histories Project conducted by the Vietnamese American Heritage Foundation.

This transcript was written by Mr. Hieu Do in 2014 by recommendation of Ms. Nancy Bui of the VAHF, and has not been verified by staff at Rice University.

NB:Thưa bà! Bà có thể cho biết tên bà là gì, bà sinh trưởng ở đâu không ạ.

00:39:DA: Dạ tôi là Dương Âu Anh, tôi sinh ở Hà Nội Việt Nam.

NB:Dạ vâng. Thưa bà Hà Nội bà có sinh trưởng và lớn lên ở đó không hay là phải dời đi chỗ khác

00:52:DA:Thật ra thì quê tôi ở Hà Đông nhưng vì bố tôi làm việc ở Hà Nội cho nên gia đình tôi định cư ở Hà Nội, tôi sinh ra ở tại Hà Nội và ở Hà Nội cho tới năm 1946 tức là ngày tổng khởi nghĩa thì chúng tôi theo đoàn tản cư chạy lên mạn ngược

NB:Dạ vâng. Năm 1946 như vậy là lúc đó bà bao nhiêu tuổi ạ.

01:15:DA:Dạ lúc đó tôi 6 tuổi.

NB:6 tuổi, bà còn nhớ gì nhiều về cái hành trình đi mạn ngược của gia đình từ Hà Nội về mạn ngược tức là về vùng núi để chôn tránh chiến tranh có phải không ạ.

01:27: DA:Dạ vâng thì tôi nhớ ngày đó tôi còn bé lắm lúc mà chạy loạn thì tôi nhớ là tôi ngồi trong cái thúng có một chị người nhà đó chị ấy gánh với lại một bên là tôi với lại một bên là đồ đạc thế rồi tôi cứ theo gia đình chạy tuốt lên cái mạn ngược thì lúc bấy giờ thì nghĩa là chiến tranh nó lan tràn đến đâu thì mình đi đến đó.

NB:Thưa bà năm 46 là chiến tranh ?

01:57: DA:Việt- Pháp

Việt- Pháp dạ vâng.

NB:Tức là bên Việt Minh tức là những người đứng lên để tranh đấu, người Việt Nam đứng lên để tranh đấu giành độc lập cho đất nước Việt Nam đánh nhau với quân pháp lúc bấy giờ đang chiến đóng Việt Nam có phải không ạ?

02:15: DA:Dạ vâng.

NB:Thưa bà như vậy là nhóm người dân như vậy là đi chạy về miền ngược là chạy cùng với Việt Minh hay sao ạ.?

02:24: DA:Tức là cuộc chiến tranh đó diễn ra đến đâu thì mình cứ chạy theo đến đó, tức là Việt Minh thì đánh nhau với lại pháp thì dân chúng cứ theo cái đà đó chạy đi mình

cũng không biết là chạy ở đâu và sẽ dừng ở đâu nữa bởi vì cứ súng nổ ở đâu thì mình phải chạy đi.

NB:Chạy đi tức là quân pháp tấn công mình theo quân Việt mình chạy đi hay sao?

02:48:DA: Dạ vâng. Đúng rồi, mình cứ theo cái đoàn tản cư thật ra nhiều khi mình cũng chẳng nhìn thấy mấy ông lính tráng nào hết đâu có nghe tiếng súng, tiếng súng cứ gọi là tắt bọp tắt bọp của bọn tây đó thì là cứ thế mình hô nhau rồi chạy nhất là lúc đó tôi cũng còn nhỏ quá nên cũng chưa nhớ rõ chỉ biết là cứ theo đoàn người chạy tiếp thôi.

NB:Dạ vâng. Thưa bà cái đoàn người có đông không ?

03:15:DA:Dạ đông tức là dân chúng trong làng khởi đầu là đi bắt đầu từ lúc bấy giờ tôi đang ở Bắc Ninh ở với ông bà ngoại tôi rồi là theo tất cả các đoàn người cứ thế chạy tiếp lên mạn ngược.

NB:Dạ vâng. Chết chóc có chết chóc gì không ạ?

03:35:DA:Trên cái đường đi đó cái số người chết nhiều người bị thương cũng có nhưng mà nó chưa có lớn lắm cho đến khi là cái cuộc chiến tranh xảy ra rất là nặng Tây nó ném bom thì chết chóc mới nhiều

NB:Tức là họ dội bom thả vào người cả quân đội lẫn cả người dân luôn?

04:00:DA: thì cái thời gian đó tôi có một kỉ niệm trong suốt quãng đời thơ ấu của tôi tôi cũng không quên. Đó là khi gia đình tôi chạy lên mạn ngược tôi ở tôi chỉ nhớ mang máng thôi tức là hình như ở Thái Nguyên thì ở đó mình cũng trụ lại thời gian khá lâu thì mẹ tôi mới đi buôn bán ở một cái chợ, cái chợ tỉnh thì một cái lần đó tây nó ném bom thì cái chợ đó bị tàn phá hết và mẹ tôi bị thương rất là nặng bị cái mảnh bom nó chém mất một bên mông trái một viên đạn nó xuyên qua từ bên mông phải xuyên qua cái đùi nó trở ra ở gần gần cái đầu gối, lúc bấy giờ cái cảnh nó khủng khiếp lắm người ta khóc tham không thể tưởng tượng được thì lúc bấy giờ chạy tản cư với lại làng mạc nó đâu có nhà thương bệnh viện gì đâu tất cả những người bị thương đều được di tản vào trong một cái làng trong cái đình và nằm la liệt ở đó rồi cũng có đoàn cứu thương người ta đến chăm sóc nhưng mà không có thuốc men. Tôi nhớ là cái số thuốc đỏ đó chỉ có rất hạn chế thôi rồi người ta cứ lấy nước đun với muối người ta rửa thì ấy là lúc bấy giờ cái tiếng khóc tiếng la nó vang động cái đình làng không thể tưởng tượng được đó rồi người ta chết cũng nhiều lắm bởi vì nó bị invasion.Mẹ tôi thì may mắn lắm mà là cũng không biết nữa cái đó mình phải nghĩ có khi cũng là số phận thôi mẹ tôi qua khỏi nhưng mà phải 2 năm sau tất cả những vết thương nó mới lành.

NB:Vâng. Thưa bà lúc đó thì người chết người ta chôn vùi ngay bên cạnh hay họ làm sao ạ?

06:13:DA:Dạ thì chắc là thế vì tôi bé quá tôi cũng không biết rõ lắm năm đó tôi khoảng 7 tuổi. Người ta chết tràn lan chất ngập ở nhà quê nghĩa là phải chôn ở ngoài đồng.

NB: Dạ vâng. Thưa bà trong gia đình của bà có đông anh em lắm không?

06:3:DA:À gia đình tôi thì có 4 anh em.

NB:Dạ vâng.bà là thứ mấy ạ.

06:36:DA:Dạ tôi là út, tôi là con gái duy nhất.

NB:Dạ vâng.vậy chắc là được cưng lắm ạ.

06:41:DA:Dạ vâng cũng được gia đình chiều có điều là chúng tôi cũng qua cái thời gian thơ ấu rất là khổ.

NB:Thưa bà ba mẹ của bà làm nghề gì ạ?

06:53:DA:À bố tôi mất lâu lắm rồi, bố tôi mất lúc tôi được có nửa tháng thôi thành thử ra tôi chỉ biết mẹ tôi nói ngày xưa bố tôi làm mẹ tôi gọi là sò lục lộ nhưng có lẽ là tức là bộ công tránh.

NB: Dạ vâng.

07:14:DA:Thế rồi khi bố tôi mất đi thì đó là vào lúc tôi có nửa tháng thì mẹ tôi cũng phải vất vả lắm để nuôi tất cả chúng tôi. Thời gian đầu ấy thì mẹ tôi không khi lấy chồng về bên họ nội của tôi thật sự là một đại gia thì thành ra mẹ tôi về làm dâu thì cũng vất vả thành ra thì cũng ở làm dâu thôi trong vòng mẹ tôi lấy bố tôi được 12 năm thì bố tôi mất, khi bố tôi mất rồi thì ở nhà quê đâu có công việc gì để mà có thể làm được thì mẹ tôi mới mang chúng tôi đi về gửi ông bà nội, à gửi ông bà ngoại chứ.Bà ngoại tôi thì , ông bà ngoại tôi ở Bắc Ninh nhưng mà nó ngay từ ở Hà Nội qua cầu Long Biên đó.Thì qua cầu Long Biên thì đi một con đường nó khoảng chừng tôi nhớ mãi mãi nó khoảng 1,2 cây số gì thôi thì đến ngay cái làng của tôi ở tức là nó gọi là Gia Lâm-Gia Thụy gọi là làng Gia Thụy huyện Gia Lâm tỉnh Bắc Ninh nó ở gần ngay đây lắm chúng tôi ở đấy cho tới ngày đi chạy loạn

Đi chạy tản cư đó năm 1946. Rồi năm 1947 thì mẹ tôi bị thương như vậy. 2 năm sau thì vết thương nó mới lành thì mẹ tôi cũng phải loay hoay mãi mà cũng phải thêm nói tức là khi năm 1946 loạn lạc như vậy mẹ tôi lạc mất 2 người anh của tôi.

Lạc mất 2 anh của tôi trên đường đi về thăm bà nội tôi ở Vân Đình- Hà Đông thì là chiến tranh xảy ra bất thành lính tức là tiêu tán.

NB:Như vậy 2 anh bao nhiêu tuổi.

09:21:DA:Anh cả thì hơn tôi 8 tuổi rồi đến anh kế hơn tôi 6 tuổi lúc.

NB: Lúc đó thì họ đang ở cái tuổi chừng 14,15?

09:31:DA:Dạ vâng khoảng đó thôi rồi là lạc mất 2 đứa con rồi suốt thời gian đó mẹ tôi chỉ có khóc thôi đâu có làm gì được, tiếp tới đó thì bà bị thương bị thương sau 2 năm sau mới lành thì mẹ tôi đòi đi về, đi về Hà Nội, ông bà ngoại tôi thì thương lắm mà cản ngăn mãi cũng không được cuối cùng cho tới khoảng cuối năm 1949 đầu năm 1950 thì mẹ tôi dắt tôi với lại 1 anh kế đi về Hà Nội tìm đường lúc bấy giờ đi về huyện tề hay cái gì đại khái thế thì về Hà Nội đi kiếm lại 2 đứa con bị lạc ý cũng may mắn là thời gian về Hà Nội 1 thời gian mẹ thì tôi kiếm được 2 anh tôi.

NB:Thưa bà quãng thời thơ ấu của bà ngay từ những năm đầu tiên đã ảnh hưởng của chiến tranh nhiều thứ như thế khi về Hà Nội có được những ngày tháng êm đềm gì nữa không?

10:41:DA:Khi chúng tôi về Hà Nội thì một cái giai đoạn cũng rất là gay go tại mẹ tôi thì khi mà vừa từ hậu phương về thì người thì bị thương chưa có sức khỏe chưa có trở lại thế rồi nghề nghiệp thì không có thì mang chúng tôi về Hà Nội ấy thì rất là cực khổ lúc

bấy giờ thì họ hàng mỗi người mỗi nơi xa cách cũng không ai có thể giúp đỡ ai được. Thậm trí thoát đầu tiên mẹ tôi cũng phải gửi tôi với anh kế vào viện mồ côi vào trong 1 cái chùa từ lúc đó trong chùa có nuôi trẻ mồ côi. Rồi là mẹ tôi gửi 2 anh em tôi vào đó tôi ở trong chùa cũng khoảng 1 năm thời gian đó mẹ tôi cũng tìm giấy tờ xáo lục gì đó rồi mẹ tôi ở sở hành chính Hà Nội mở cuộc thi tuyển giáo viên ý thì mẹ tôi thi khi mẹ tôi được tuyển đi dạy lại thì bấy giờ chúng tôi mới trở về để sinh sống chung.

NB: Trong thời gian ở viện mồ côi đó thì đời sống của 1 cô nhi như thế nào ạ? Ăn uống có được đi học gì không thưa bà?

12:09:DA: Thưa có viện cô nhi tôi thấy nuôi trẻ cung thực tế lắm tôi còn nhớ tên nó là chùa Quán Sứ nằm trên đường Quán Sứ ở Hà Nội.

NB: Như vậy các sư và các ni cô

12:25:DA: Các sư nuôi dạy trẻ chúng tôi được đi học hết ở chùa có mở các lớp dạy học

NB: Thưa bà cuộc đời cũng khá hơn khi mẹ của bà có công việc làm giáo viên rồi đời sống có khá hơn không rồi tuổi lớn nên sau đó ở Hà Nội của bà ra sao ạ?

12:48:DA: Thì tương đối sau khi mà mẹ tôi có công việc rồi anh lớn của tôi lúc bấy giờ cũng 17,18 tuổi gì đó thì ngoài việc đi học thì anh ấy còn đi làm thêm thì cũng tương đối là đời sống đỡ khổ hơn, đỡ khổ hơn thì đời sống của tôi nó êm đềm hơn thì tôi cũng được đi học. Cho đến năm 1954 thì cả gia đình chúng tôi đi vào Nam.

NB: Thưa bà, bà có thể kể cái cuộc di cư vào Nam của gia đình như thế nào không, lúc bấy giờ bà bao nhiêu tuổi?

13:27:DA: Năm đó tôi 14 tuổi thì tôi chỉ nhớ là đi di cư vào Nam là đi theo xuống cái tàu gọi là cái tàu Há Mồm ấy, rồi là đi trên cái tàu đó là di chuyển vào trong Nam.

NB: Lênh đênh được một số ngày, mấy ngày không ..

13:48:DA: Vâng, chúng tôi lênh đênh một thời gian cũng tương đối rộng.

NB: Theo như bà thấy thì sau đó đi vào Nam thì bà tiếp tục đi học hay sao

13:56:DA: Dạ vâng, sau khi tôi vào Nam thì tôi tiếp tục đi học, tất cả chúng tôi đều đi học trở lại hết, rồi tôi và mấy anh thôi, mẹ tôi thì vẫn tiếp tục dạy học.

NB: Thưa bà, được biết là bà học một cái trường nữ rất là nổi tiếng ở Sài Gòn, bà có thể kể một chút về cái cuộc đời học sinh về cái trường nữ đó được không ạ?

14:18:DA: Dạ đó là trường nữ trung học Trưng Vương,

NB: Toàn con gái không ạ?

14:24:DA: Dạ vâng, đây là một trường nữ, phải toàn con gái, thoát đầu tiên các giáo sư hình như cũng là nữ hết, mãi thời gian sau này thì mới có một số giáo sư nam, lúc tôi học thì tôi nhớ lúc đó bà hiệu trưởng là bà Tống Xuân Nga. Bà thì khó lắm, nhưng có lẽ chính cái khó đó mà học sinh của trường Trưng Vương, các cô gái miền Bắc ấy thì cũng là nghịch phá lắm, nhưng cũng phải vào một cái khuôn phép mà nhà trường nghĩa là cũng quản lý rất là chặt chẽ.

NB: Dạ vâng, tức là cái chương trình học cũng như là cái chất lượng của cái học sinh ra trường đó rất là giỏi phải không ạ?

15:06:DA: Dạ vâng, sau này tức là cái số thành công cũng rất là là nhiều, số thành công

ngoài xã hội đó.

NB:Dạ vâng, rồi bà gặp ông nhà như thế nào ạ ? Bà, năm tuổi nào thì bà lập gia đình?

15:22:DA:Ồ, nhà tôi thì là bạn với lại anh thứ 2 của tôi, bạn học chung từ ngoài Hà Nội, tức là chúng tôi biết nhau từ hồi nhỏ, từ lúc còn ít tuổi, thì tôi cũng chỉ coi ông xã như là anh thôi, rồi tôi lớn lên rồi tôi đi học rồi tôi cũng có biết một vài cái mối tình của anh ấy nữa, rồi sau đó rồi tất cả, lúc mà thành vợ chồng rồi tôi nghĩ cũng là cái duyên cái nợ. Thế rồi cuối cùng chúng tôi lập gia đình năm tôi 20 tuổi, 20, 21 tuổi.

NB:Và ông nhà thì lúc bấy giờ ở trong quân đội chưa, hay sao ạ?

16:12:DA:Dạ chưa ạ, nhà tôi thì học xong thì anh ấy học luật, và anh ấy ra luật sư ạ. Thế nhưng mà khi mà ra luật sư, mới vào, chưa ra chính thức, mới đang tập sự thì anh ấy bị động viên, thành ra cuối cùng anh ấy cũng vào quân đội luôn.

NB:Dạ thưa bà, thì nghe nói ông nhà cũng là một ca sỹ nổi tiếng , được nhiều người yêu mến lắm thì bà có thể cho biết là cái cơ duyên nào khiến ông nhà làm ca sỹ và là một người ca sỹ và bà có cái ảnh hưởng nào, bà nghĩ như thế nào về vấn đề ca hát cũng như cái sự nghiệp ca hát của ông nhà không?

16:50:DA: Nhà tôi thì có lẽ trời phú cho một giọng ca, thành ra ông xã tôi có một ông chú ruột, thì hồi xưa thì ông cũng là một nghệ sỹ khá nổi tiếng , là ông Quách Đàm, thì trước kia từ Hà Nội thì ông ấy cũng là một ca sỹ, khi vào đến miền Nam thì ông chuyển thành ngâm thơ, thành ra ở Việt Nam nếu mà những vị nào mà lớn tuổi một chút mà có nghe tới cái chương trình Tao đàn ngày xưa thì thế nào cũng biết nghệ sỹ Quách Đàm, thì đó là cái cơ duyên mà đưa nhà tôi vào cái nghề ca hát.

NB:Vâng, thưa ông nhà tên là gì ạ? Ca sỹ gì ạ?

17:35:DA: Dạ, nhà tôi là ca sỹ Duy Trang.

NB:Thưa bà thì vừa đi học luật, vừa đi tập sự luật vừa đi hát rồi lúc đó bà ở nhà thì coi như là bà thấy ông đã balance, tức là dùng thì giờ như thế nào để có thể làm một lúc nhiều thứ thế?

17:54:DA:Thì thật sự thì nhà tôi khi mà vào quân đội thì ra khi lúc ở trường Thủ Đức ra thì anh chuyển về làm phó viện lý ở tòa án quân sự, thì đi làm cũng chỉ là giờ như giờ công chức thôi, thế còn đi thâm thanh thì có thể đi vào những ngày nghỉ hay thâm vào buổi tối, thì những cái công việc có thể điều hòa một cách bình thường thôi, không có gì là khó khăn cả.

NB:Dạ vâng, thưa bà, bà nghĩ sao về ca sỹ Duy Trang?

18:29:DA:Thì dĩ nhiên rằng là tôi thì khi mà tôi lấy nhà tôi thì thật ra cũng không phải ông ấy là một ca sỹ nổi tiếng, nhưng mà có lẽ cũng là một cái cơ duyên, khi mà lấy chồng thì tôi yêu cả đường đi lối về nên là ông ấy làm nghề gì thì mình cũng yêu cả cái nghề của ông ấy thôi.

NB:Bài hát nào của ông ca sỹ Duy Trang mà bà thích nhất ạ?

18:58:DA:Dạ thưa, có lẽ tôi thích nhất là bản “Ngày đó chúng mình”.

NB:Có liên hệ gì đến mối tình của hai người không

19:09:DA:Dạ, có lẽ cũng không có liên hệ bao nhiêu, thật ra thì nhà tôi hát nhiều người

bảo là anh ấy hát Áo lụa Hà Đông thì hay nhưng với tôi, tôi lại thích bài Ngày ấy chúng mình hơn.

NB:Dạ vâng, thưa bà thì sau đó cuộc đời quân đội của ông ấy thế nào và bà là một người vợ của một người coi như là chiến sỹ Việt Nam cộng hòa ấy thì có cái gì để cho bà nhớ hoặc bà nói ở đây không?

19:32:DA:Nhà tôi khi mà ở trong quân đội thì làm việc ngay tại Sài Gòn, thì qua một thời gian anh làm việc bên tòa án quân sự tôi nghĩ chắc tầm khoảng được 3 năm gì đó thì giải ngũ, thì anh ấy quay trở về nghề luật sư, nhưng mà đến năm 1968 thì bị tổng động viên trở lại, thì nhà tôi lại quay trở lại quân đội. Quay trở lại quân đội thì khi quay trở về quân đội lần thứ 2 ấy thì nhà tôi vào làm trong phủ tổng thống, thì cái công việc của anh ấy ngay tại Sài Gòn thôi. Tôi thì tôi cũng, công việc của tôi cũng ở Sài Gòn. Thành ra thì gia đình tôi cũng khá đông con, gia đình tôi có 6 đứa con, thành ra là cứ việc ai người nấy lo, cũng không có gì là thấy vướng bận hơn hay là có những trở ngại gì cho nhau hết.

NB:Thưa bà thì những cái năm chính biến ở Sài Gòn thí dụ như là cuộc coi như là đảo chánh 63, hay là những hồi Mậu Thân, bà có những cái kỷ niệm hoặc là những cái gì bà muốn nói đến cái đời sống gia đình, xã hội..?

21:06:DA: Năm 1963 khi mà cái cuộc chính biến mà lật đổ tổng thống Ngô Đình Diệm thì dĩ nhiên mình là người ở thành phố

<video 2>

NB: Những sự kiện xảy ra trong đó thì thành phố cũng rất là náo loạn lên, rồi cái ngày mà ông thượng tọa Thích Quảng Đức tự thiêu thì tôi cũng có ghé đi xem nữa. Thế rồi sau đó thì những cuộc...rồi mọi chuyện cũng đều ổn định hết cả. Khi mà nhà tôi ở trong quân đội thì có một điều là nó cũng hơi có cũng có những cái cũng rất là ghi nhớ, tức là, nhà tôi làm việc ở trong quân đội từ năm 1962 khi mà Ngụy động viên khoảng độ năm 65,66 gì đấy thì giải ngũ, thì năm 68 quay trở lại thì vào làm tại phủ tổng thống, vẫn là một quân đội, vẫn là trung úy thôi, thưa bà, nhưng mà trung úy mà biệt phái đó, thế rồi là về là làm trong phủ tổng thống, thì nhà tôi làm, làm chuyên viên về lập pháp ở bên phủ tổng thống. Nhưng mà có một điều rất là đáng ghi nhớ, tức là năm 1975 ấy, khi mà Sài Gòn đang tất cả các tình hình rất là náo loạn lên ấy thì nhà tôi bị bắt, mà chính là ông tổng thống Nguyễn Văn Thiệu ông ấy bắt nhà tôi.

01:26:DA: Vâng, thưa vì lý do gì ạ?

Thì lúc bấy giờ tình hình xã hội nó lộn xộn lắm, thì ông Thiệu trước đó ông ấy có dự tính là đi ra ứng cử lại đó, thì.. thì nghĩa là nhà tôi, phải nói thêm là nhà tôi ngoài việc là chuyên viên của phủ tổng thống, anh ấy còn là chuyên viên lập pháp của thượng viện, hạ viện, giám sát viện, rồi bên tổng cục gia cư nữa, anh làm chuyên viên lập pháp ở nhiều nơi lắm, thì anh ấy ở bên thượng viện anh ấy thường liên lạc với mấy ông nghị sỹ, dân biểu đó, thì rồi sau đó có một vụ chống đối ông Thiệu đó, tức là các cái ông nghị sỹ, ông

ấy không có đồng ý với ông Thiệu mà có thể muốn ra ứng cử đó.

02:12:NB:lần thứ 3 phải không ạ ?

Dạ vâng. Thành ra họ chống đối, thì ông Thiệu ông ấy nghi nhà tôi có dính dáng gì trong đó, âm mưu gì trong đó đó... Thành ra là ông ấy bắt. Còn nói về vụ Mậu Thân thì...năm 1968, vụ Mậu Thân ấy thì...thì nhà tôi lúc bấy giờ, nhà tôi có ba tầng, thì có cái lầu thượng, thì bên quân đội đó có mang súng đặt ở cái túp ở trên lầu thượng đó.

02:45: Dạ vâng..

Nhưng mà đời sống sinh hoạt thì dĩ nhiên là nó nhón nháo lắm, rồi Việt Cộng thì nó ẩn núp ở khu vực Bàn cờ đó, bọn nó hoạt động dữ lắm. Tôi thấy có thể nói lúc bấy giờ thì súng nổ khắp thành phố, khắp Sài Gòn lúc bấy giờ. Nhà nào cũng đóng cửa, tôi thì tôi cứ hé hé cái cửa sắt ra thì tôi nhòm ra ngoài đường thì cũng thấy, rồi thấy có cả Việt Cộng bị bắt. Tình hình lúc đó thì nó lộn xộn lắm thì nhưng mà nhà tôi thì tại vì nó có một cái sân thượng khác khá cao mà lại ở đối với bên cảnh sát quốc gia, thành ra là mấy ông đó mang cái ô súng lên tầng thượng các ông ấy đặt, nhưng mà đặt vậy thôi tôi cũng không thấy bắn gì hết cả.

NB:Vâng, thưa bà, thì trở lại với nghề sáu ba thì lúc bấy giờ bà cũng đã tương đối trưởng thành rồi, có gia đình rồi phải không ạ, thì bà nghĩ gì về cái..,bà so sánh bà ở chế độ nền Đệ nhất Cộng hòa, rồi ông Thiệu, nền Đệ nhị Cộng hòa, và bà cũng ở với Cộng sản sau này nữa. Bà thấy ba cái thể chế này có cái gì khác nhau đối với dân chúng và một người dân như bà, bà có thấy như thế nào nếu mà so sánh ạ?

04:15: DA:Tôi thấy rằng là, về Đệ nhất Cộng hòa đó thì, lúc bấy giờ, năm 1954 thì khi mà ông Thiệu được đưa về để...

NB:Ông Diệm ạ...

04:30:DA: À vâng, ông Diệm ạ, ông Diệm được đưa về để phụ với chính phủ Bảo Đại đưa cái số người di cư vào miền Bắc vào miền Nam, thì sau đó tôi thấy ông ấy ổn định được cái tình hình đời sống như vậy tôi nghĩ ông ấy cũng phải là người rất là giỏi, đưa cả triệu người di cư từ miền Bắc vào miền Nam bơ vợ không có chỗ ăn ở, mà trong một thời gian ông ấy có thể ổn định cho người ta được. Rồi sau đó thì những cái năm đầu tiên đó, khi mà Việt Cộng chưa xâm lấn vào miền Nam để nó đánh đó thì đời sống đó rất là êm đẹp và từng bước chính phủ nền Đệ nhất Cộng hòa đó đã có thể ổn định được...nghĩa là mình nói lẽ dĩ nhiên là từ một cái số không bắt đầu đi vào thì nó có nhiều khó khăn lắm và cũng có nhiều vấp vấp lắm, thì mình cũng không thể nào mà mình trách cứ được, cái đó ngay cả đời sống của một cá nhân khi mình khởi sự từ lúc số không mình bắt đầu cũng phải trải qua nhiều giai đoạn để đi tới lúc trưởng thành được, thì cả một chính phủ mà, tôi thấy là cái chính phủ đó, tôi nghĩ là cũng là một chính phủ mà tôi cũng ghi nhớ mãi. Cho đến năm 1963 khi mà cuộc đảo chính nổ ra đó rồi nền đệ nhị cộng hòa được thành lập đó thì lúc bấy giờ nó có nhiều biến động. Qua hết thời gian này ông...mới đầu là ông Khánh thì phải, rồi đến ông Thiệu, ông Kỳ, thì lúc bấy giờ thì quân đội Mỹ vào

Việt Nam thì chiến tranh bắt đầu lan rộng thì có nhiều cái biến động và ngay cái đời sống xã hội cũng không có được ổn định, đời sống luôn luôn bị xáo động vì chiến tranh cũng không hẳn là vì lỗi của cái chính thể, chính quyền Thiệu nhưng là vì chiến tranh leo thang, các ông tướng thì có những ông thật tốt, có những ông cũng không được tốt, sống cũng tham nhũng rồi thì, nghĩa là sau này thì mình cũng biết lịch sử thì cũng phơi bày cho người ta biết có nhiều ông rất là tham nhũng. Tôi nhớ có vụ xử một số các ông tá gi đó, rất nhiều ông tá mà ăn cắp thuốc men, súng đạn bán cho Việt Cộng. Bởi vì tôi biết cái vụ đó bởi vì nhà tôi làm bên tòa án quân sự.

- (....)??

07:25:DA: Thành ra, cái xã hội nó lũng loạn quá, thế rồi dĩ nhiên là khi sụp đổ cái miền Nam thì nó có nhiều cái nguyên nhân lắm, thế nhưng mà cái nguyên nhân chính là do người Mỹ. Tại vì người Mỹ khi mà đổ quân vào Việt Nam thì họ cũng viện trợ cho mình. Họ vừa là một người rất là tốt nhưng mà họ không chế mình quá nhiều, thành ra rồi xã hội của mình, ngay cả nền Đệ nhị Cộng hòa của mình cũng không phải là tốt đẹp lắm. Giữa hai ông Thiệu, ông Kỳ cũng sinh ra những cái tranh chấp, những cái điều khiến cho xã hội trở thành bất ổn. Người ta nói rằng: thượng bất chính hạ thác loạn, các ông ở bên trên mà không có liêm khiết thì làm sao các ông dưới có thể làm gương được cho những người dưới, thành ra tôi thấy cái chính thể Cộng hòa ở miền Nam ấy không hẳn là tôi không kết tội là nó xấu hoàn toàn nhưng mà nó cũng không được như mình mong muốn.
NB:Còn Cộng sản thì sao ạ?

08:50:DA: Còn Cộng sản thì quá tệ rồi. Mình không thể nói được. Sau cái thời gian mà năm 1975 ấy thì chúng tôi gia đình cũng kẹt lại ở Việt Nam, thì lúc bấy giờ đi tù hàng loạt, tất cả bao nhiêu những người mà sỹ quan công chức của chế độ cũ ấy đều bị đi tù hết. Còn khi mà Cộng sản họ vào thì người nào người nấy sợ nơm nớp ấy, phải nói như vậy, sợ khủng khiếp, tôi phải nói như vậy, tôi nghĩ bây giờ mỗi lần tôi nghĩ đến tôi hãy còn sợ, tức là mình cảm thấy mình không có lúc nào được sống an toàn hết cả. Nhà tôi thì nghĩa là sau khi mà Cộng sản vào thì nhà tôi có rất nhiều chuyện, tức là những cái chuyện buồn xảy ra, ngoài anh cả của tôi thì cũng là sỹ quan ở trong quân đội cũng phải đi tù, chồng tôi cũng đi tù, xã hội thì đói khát. Mọi người thì lúc đầu còn một số lúa gạo thì ăn hết rồi cuối cùng thì ăn độn, bó bo rồi khoai, rồi sắn, rồi lãnh tem phiếu, rồi những người nào công chức thì mong mong mỗi tháng được một cái tem phiếu, được mấy ký lô gạo, được một miếng thịt, rồi nhưng mà đời sống xung quanh người nọ dòm người kia, lúc nào cũng chỉ sợ mình bị báo cáo, bị này khác, ngay cả xung quanh đời sống hàng xóm láng giềng mình không còn dám tin ai nữa. Trước kia mình sống rất thoải mái, mình không cần phải nghĩ, mình ấy thì mình đối với người hàng xóm rất là thành thực, mình có gì thì mình nói vậy. Nhưng sau năm 75 thì mình không dám, sau 75 thì ở xung quanh các khu vực nhà tôi ấy, tôi thấy rất nhiều tự nhiên các ông nhảy ra mặc áo đỏ các ông ấy đi vác súng đi vòng vòng trong đó, thế rồi mình làm cái gì một cái là đến đập cửa rầm rầm rầm rầm, rồi hô hoán hét, thành ra tất cả những cái đó tác động đến tinh thần của mình làm cho mình khủng hoảng lắm, hãi lắm, nhất là nhà mình lại có người đi cải tạo,

thì cái đó càng dễ cho người ta bị để ý.

NB:Thưa bà đó là sự so sánh giữa ba cái thể chế ảnh hưởng như thế nào tới đời sống chung quanh xã hội lúc bấy giờ, đặc biệt là ở Sài Gòn. Bây giờ trở lại cái vấn đề của ông thì này bà nói ông Thiệu đã bắt ông nhà vào năm 75 vì coi là nghi ngờ có sự liên hệ với những người chống đối gì đó, bà có thể cho biết họ bắt như thế nào và tù bao lâu như thế nào không ạ?

11:45:DA: Lúc bấy giờ thì nhà tôi bị bắt cũng có cái thời gian đó không lâu, bị bắt vào ngày, tôi không nhớ rõ ngày, mà hình như khoảng đầu là đầu tháng tư, tức là 30/4 là sụp đổ chứ gì. Mỗi đầu tháng tư, nếu tôi nhớ không nhầm thì là ngày 8/4 thì phải, thì là..

NB:Lúc đó mà ông vẫn còn bắt bớ người ta à?

12:07:DA: Vâng, vẫn còn bắt. Ông bắt thì ông nhốt, nhưng mà nhốt thì, lúc đầu tôi cũng không có được tin tức, sau thì biết được rằng là hỏi thăm đây đó, không phải một mình nhà tôi bị bắt, khá nhiều, một số các nhân vật trong cái chế độ Đế nhị Cộng hòa bị bắt, bị bắt cùng một lúc.

NB:Họ là những cái thành phần như nào ?

12:33:DA: Có thể vừa là một số cũng là mấy ông làm, một số lớn làm trong phủ tổng thống..

NB:Tức là ông bị nghi là chống đối..

12:46:DA: trong đó có một ông là phụ tá tổng thống, thế rồi một số mấy ông luật sư, rồi một vài ông nhân sĩ

DA:Lúc đó ông nhà đang là viện lý hay đang là gì?

13:02: Nhà tôi lúc bấy giờ đang là chuyên viên của luật pháp của phủ tổng thống?

-NB:Ồ chuyên viên luật, dạ vâng. Tức là ông ấy bắt chính chuyên viên của ông ấy? Dạ vâng.Thưa bà, ngày 30/4 đó thì ông còn đang ở trong tù à?

13:15:DA: Không, 27/4 thì nhà tôi mới được về. Trưa ngày 27/4 thì ông Thiệu mới thả. Lúc bấy giờ thì ông Thiệu ông ấy từ chức rồi, từ chức từ ngày 20, 20/4 ông ấy đã từ chức rồi. Sau đó thì ông Cần, ông Hương lên rồi đến ông Cần, Ngô Bá Cần, sau đó thì đến 27 thì nhà tôi được thả về. Thì 27 ông ấy mới thả về thì bấy giờ Sài Gòn phải nói là đã náo loạn lắm rồi, lung tung hết trơn mà một số có thể đi được người ta đã đi rồi. Lúc bấy giờ nhà tôi về ấy thì ông ấy cũng bình thản lắm, tôi cứ giục ông ấy, tôi cứ nói ông ấy là có đi hay không thì ông bảo: “ Thì cứ từ từ đã. Anh vừa mới về anh chưa có biết tình hình nó ra sao hết trơn ” ý. Rồi ông ấy loay hoay thì từ trưa hôm 27 thì ông ấy về thì đến 30 là sụp đổ mất rồi thì trong vòng 2,3 ngày thì cũng không biết làm gì... Thật ra thì phải nói là mỗi người có một cái mệnh số quý như vậy, chúng tôi theo đạo Phật thì cái đó trong đạo Phật nói là cái nghiệp. Thứ nhất là cái nghiệp của mình là cái nghiệp cộng nghiệp tức là cái nghiệp chung của cả một nhóm, của cả dân tộc, thành ra mình ở trong cái cộng nghiệp đó thì mình cũng phải chịu chung, chứ sự thực ra mà nói thì gia đình tôi có phương tiện để đi..

NB:Bà có thể nói về cái việc đó được không? Có phương tiện để đi nhưng mà...

14:58:DA: Anh tôi, anh cả của tôi ấy, lúc bấy giờ anh ấy là chỉ huy trưởng của Phòng Ba

Nhiên Liệu, thì cơ quan chính của anh ấy đóng tại Cam Ranh cơ, nhưng trong tháng 4 ở Nha Trang, tháng 3 ở Nha Trang đã mất rồi, đã náo loạn rồi thì anh ấy được lệnh di tản. Anh di tản từ Cam Ranh về thì anh ấy mang theo một chiếc tàu, cái tàu trên đó có chở tất cả, dĩ nhiên là cái tàu, tàu chính thức của mình mà, thì tàu súng đạn cũng có mà rồi xăng nhớt gì đó cũng có hết, mang về cái kho phụ của anh ấy ở bên Thị Nghè đó, đóng ở đó, thế anh ấy ở đó thì rồi anh ấy không đi.

NB:Anh của bà?

15:46:DA: Dạ vâng, anh cả của tôi đây. Vâng, anh ấy cũng đi Mỹ mấy lần, anh ấy không thích, mà tôi cũng phải có một cái điều kể nữa, đây là kể lể tâm tình thôi. Tức là thế này, chúng tôi mồ côi từ nhỏ, thành ra chúng tôi sống với nhau rất là rất là bao bọc nhau, mẹ tôi vất vả lắm để nuôi chúng tôi, cho nên chúng tôi rất là thương nhau, nhất là anh cả của chúng tôi đối với chúng tôi giống như ông bố vậy. Tuy rằng anh ấy không có hơn nhiều tuổi đâu nhưng mà có lẽ do cái truyền thống hay sao ấy, anh ấy cứ nghĩ là quyền huynh thế phụ, thì ngay cả anh thứ hai của tôi tức là chỉ thua anh ấy có 2 tuổi thôi mà cũng nể anh ấy lắm, nể anh cả lắm thành ra là là đến năm 75 chúng tôi cứ lòng vòng, nghĩa là chúng tôi sống từ lúc nhỏ lên nó cứ quấn quýt ở bên nhau thế nó cứ quen đi, đi đâu cũng dính lấy nhau hết, chính cái đó, cái năm 75 làm cho chúng tôi kẹt lại hết. Thì anh cả tôi, anh ấy có cái tàu mang về đóng ở bên Thị Nghè đó, mà anh cũng thực sự anh không nói, gia đình không biết, thì cứ thấy về nhà anh ấy anh về nhà mẹ tôi, thì lúc bấy giờ tôi đang ở với mẹ tôi, thì anh về anh ấy cứ nằm, nằm thừ ra không nói năng gì cả. Chúng tôi cứ chờ đợi, cứ chờ đợi, cứ người nọ chờ người kia, thứ nhất là ông xã tôi đi tù, 27 ông mới về, thành ra mấy anh kia cũng cứ lòng vòng, lòng vòng thế, không người nào có một cái quyết định gì nhanh chóng ngay lúc đó, cứ người nọ chờ người kia. Cho đến ngày đúng một cái hôm 29/4, ông anh lớn của tôi ông ấy nói là ông ấy không đi nữa, ông đến, thì lúc bấy giờ có một người tài xế của anh ấy về báo tin cho anh ấy biết rằng là cái kho phụ người ta lấy cái tàu người ta đi mất rồi, thì ông ấy mới kể ra, bấy giờ thì ở nhà mới biết, không nói gì, bấy giờ anh ấy mới bảo với chúng tôi là: thôi bây giờ anh không đi nữa, thì các em có đi thì tự quyết định lấy, thì lúc bấy giờ là nó quá trễ rồi.

NB:Thưa bà thì bà có nhìn thấy quân Cộng sản tiến vào Sài Gòn không, nó như thế nào?

18:18:DA: Dạ có. Cái ngày mà lúc ngày 30 thì mình không thấy, về sau mình nhìn thấy hình ảnh ở trên TV thì họ đâm cái xe, mấy cái xe tăng, họ ủi vào cái cổng sắt của Dinh Độc Lập thì nhìn tận mắt thì không thấy nhưng mà tại vì, nhưng mà mừng 1 chúng tôi phải tập trung để đi, tại vì tôi là công chức, thành ra tôi phải tập trung để đi biểu tình vào ngày mừng 1.

NB:Biểu tình chống gì hay là...

18:52:DA: không phải biểu tình để chống gì hết cả mà nghĩa là biểu tình để đón mừng quân Giải phóng vào để giải phóng thành phố đó.

NB:Dạ vâng. Thưa bà lúc đó bà đang dạy học ạ? Dạ bà học trường nào và các em lớp mấy ạ?

19:08:DA: Dạ, tôi thì sau khi mà tôi đỗ tú tài xong thì tôi thi vào sư phạm, nhà tôi thì có

một cái truyền thống rất là yêu con nít, từ trên xuống dưới, nhà tôi phải nói là đi dạy học hết, mẹ tôi đi dạy học rồi anh thứ hai của tôi cũng đi dạy học. Lúc bấy giờ tôi thi thì tôi thi vào trường sư phạm tiểu học ấy, tôi đi dạy con nít, có thể tại mình dốt quá không thi được vào đại học sư phạm nên đi dạy mấy cháu nhỏ.

NB:Thưa bà thì, cái cảm tưởng của bà khi nghe ông Dương Văn Minh đầu hàng thì lúc bấy giờ ông với bà, đặc biệt là bà thì cái cảm tưởng của bà là như thế nào?

20:03:DA: Thật sự cái lúc đó thì mình cũng không biết mình nói làm sao nữa, lúc đó mình ngỡ ngàng mình không thể tưởng tượng được, mình cũng không nghĩ là tại sao lại đầu hàng một cách nhanh chóng như vậy, mình thì mình không có rõ về những cái cơ cấu ở trong quân đội hay là thế nào để mình biết rằng là cái quân đội của mình nó đã sụp hết rồi, nó đã không có còn viện trợ viện triếp gì để nó chiến đấu nữa. Khi mà ông Dương Văn Minh đầu hàng thì lúc bấy giờ mình cũng ngỡ ngàng lắm, nhưng mà ông nhà tôi ông ấy lại bảo rằng ông Dương Văn Minh ông làm được một việc mà có lẽ là tốt nhất trong cuộc đời của ông ấy, là không để cho đổ máu, không để làm chết dân, còn cả cuộc đời ông ấy chẳng làm nên được cái gì nên trò nên chống ngoài cái chuyện đó. Vâng, thì có lẽ là mỗi người có một ý vậy thôi.

NB:ông có thấy ông nhà phản ứng gì không trong trong cái hoàn cảnh đó?

21:02:DA: Dĩ nhiên là còn phản ứng gì nữa, lúc bấy giờ mình cũng chỉ là một trong hàng hàng hà sa số dân chúng chịu số phận đó thôi. Bây giờ mình loay hoay với số phận thôi chứ làm gì được.

NB:Thưa bà, rồi chuyện gì xảy ra cho ông và bà được?

<video 3>

00:00:DA:Sau đó là những cái điều mà có lẽ ... tức là nhà tôi đi tù, trong tù thì ông ấy, ông ấy có nhiều tội lỗi lắm. Ông ấy là chuyên viên chống đối mà, thành ra là khi ông ấy vào tù thì mấy ông cộng sản mới bảo là tại sao anh ở chế độ nào thì anh cũng chống đối hết. Thì ông ấy chỉ nói là tôi chỉ chống lại những gì mà không đúng thôi. Thế là tôi là phải nói trong suốt bao nhiêu năm học tập tôi không biết là bao nhiêu lần tôi nghe tin ông chết trong tù, nhất là năm 1978 cái năm mà tôi ... thì tôi được tin người ta về người ta nói là ông chết rồi, thì tôi hốt hoảng lắm, tại vì tôi cũng ko biết tại sao. Tôi biết rằng ông ấy không phải là người mà có thể hàng phục được cộng sản, khuất phục được họ chứ không phải là hàng phục, nhưng mà tôi cũng ko nghĩ là ông đại dốt gì đến nỗi mà ông lại làm điều gì trong tù khi mà mình đang ở trong tay người ta. Thế là tôi loay hoay mãi, tôi ko biết làm thế nào, tôi cũng đi nhờ... Dĩ nhiên là ở bên phía..., khi mình là dân miền bắc, thành ra họ hàng nhà mình ở phía bên kia cũng nhiều lắm, nhất là ông xã của tôi cũng có một số anh em hoặc bà con của ông ấy

NB:tức là họ không muốn đi vào miền nam năm 54

01:36:DA:không năm 54 họ ở lại. thì có một số họ có quyền chức, có một ông anh rể ông ấy làm tướng. thì tôi có đến nhờ, tôi chính thức ko gặp ông ấy mà tôi nhờ bà chị họ của ông xã tôi, thì tôi đến nhờ bà đấy nhưng bà đấy từ chối ngay. Tôi chỉ nhờ bà ấy xem là, hỏi xem là có đúng là ông ấy chết rồi ko, thì bà ấy từ chối ngay, bà ấy bảo anh đi xa

thành thử ra tôi ko giúp được

NB:Thế là nhân tiện đây cũng hỏi thăm tình cảm của những người ở miền bắc họ chiếm miền nam, rồi họ có quyền chức như vậy, đối với những người có thân nhân ở miền nam này gặp nhau tình cảm gia đình có thăm thiết có hiểu nhau như thế nào bà có thể cho biết ko

02:22:DA tôi khi mà năm 76 tôi có ông cậu ruột của tôi, khi năm 46 khi mà tản cư thì đi chia ra thì chạy tuốt lên mạn ngược, thì ông cậu tôi ông đi theo chính quyền ngoài bắc, đến năm 76 ông ấy trở vào. Tôi biết là ông với mẹ tôi có một cuộc đấu khẩu dữ dội lắm, mẹ tôi cũng trách ông đủ thứ lắm, đây là trong phạm vi gia đình. Thế còn phía bên nhà chồng tôi thì có nhiều người ở bên ngoài vào. Nếu mà kể trong tình thân gia đình thì dĩ nhiên có những người người ta né tránh lắm. Có những người người ta ko muốn dây đến mình

NB:tại sao họ phải né tránh

03:19:DA: tại vì mình là nguy, họ là đảng viên

NB:nguy tức là danh từ?

03:25:DA:vâng, là danh từ họ đặt cho mình

NB:có nghĩa là mình tồi tệ

03:29:DA: Dạ đúng, nó có 1 cái ý nghĩa rất là xấu thôi, tức là họ bảo là mình đi theo Mỹ, đại khái vậy. bán nước chẳng hạn. thế rồi họ né tránh. Nhưng mà không phải là ai cũng vậy, phải nói thành tâm là như vậy. cũng có người tử tế. trong số những anh em nhà tôi cũng có người tử tế.

NB:người tử tế thì họ có làm gì cho mình ko?

03:51:DA:họ đã giúp tôi đi tìm ông xã thôi, năm 1978. Ông đó cũng làm bên toà án tối cao Hà Nội, thành ra ông ấy dắt tôi đi tìm ông xã tôi, cuối cùng cũng tìm được, hoá ra là ông xã tôi, cái Noel năm 78 ông ấy có đặt 1 bài hát, sau đó anh em hát trong tù, cuối cùng bị người ta bắt

NB:ở trong tù cũng bị bắt nữa hả?

04:27:DA:Không phải bắt, người ta biệt giam đó

NB:Bà có thể kể hành trình đi với người thân đi tìm ông nhà đợc ko, nghe người ta kể trước khi đi tìm được cái trại tù, bà còn nhớ ko?

04:42:DA:Cái đó cũng bt thôi, cũng giống như những lần đi thăm ông xã tôi trong trại tù. Ông đó thì ông cũng đi theo, tức là mình cũng đi xe đò, rồi cũng đến những cái địa điểm đó nhưng mà ông có điều là trước khi đến ông cũng lên trên toà án hay là đâu đó ông dò hỏi được tên của trại trưởng của cái nơi giam giữ nhà tôi, thì ông có biết ông bảo là người này ông có biết, vì ông nói cái hồi ông ở ngoài bắc thì ông cũng làm bên toà án ông cũng đi kiểm tra thanh tra những trại tù, cái anh này ngày xưa anh có giữ 1 cái trại tù trên Lào Cai thì phải, thì ông ấy nói ông biết cái người này. Thì ông ấy hi vọng rằng ông ấy có thể giúp được tôi, thế nên ông ấy dẫn tôi đi. Thì đi cũng sử dụng những phương tiện bình thường chứ cũng ko sử dụng những phương tiện của nhà nước để ông ấy đi đâu tât, thế là ông ấy cũng đi về miền nam có lẽ ông ấy cũng đi công tác việc của ông ấy thôi,

nhưng mà tôi với ông cũng đi xe đò tới trại, rồi sau đó ông cũng vào hỏi cái ông trại trưởng đó, thì 2 người quen nhau từ trước, cuối cùng biết được tin tức của nhà tôi

NB: Xác nhận ông nhà còn sống?

06:06:DA: vâng, nhà tôi bị biệt giam, thì họ nói bị biệt giam. Rồi sau đó nhà tôi bị đỏi đi không còn ở trại đó nữa, lúc đó là trại hàm tân ở Bình Thuận, sau đó nhà tôi bị đỏi vào trại gọi là trại Kiên Giang ở Phước Long, Tuy Hòa, thì trại đó là trại giam những người chống đối, đại khái là thế, cái trại giam đó cũng kinh khủng lắm, ở trong trại giam đó lúc đi thăm nuôi rất là cực khổ, đi xa. Có một lần tôi nhớ tôi đi đến, tại vì mình đi thường là xe lửa hoặc xe đò từ Sài Gòn ra Nha Trang, rồi Nha Trang về Tuy Hòa, rồi từ Tuy Hòa xuống ga Tuy Hòa, rồi mình phải đi hoặc là xe ôm, hoặc là xe ngựa hoặc những phương tiện thô sơ để mình đi vào trong trại, vì từ đó vào trại khoảng 40 cây số đường rừng, thành ra lúc xuống đến đây mấy người đi thăm nuôi thì hẹn nhau đi thuê đi xe lam để ng ta chở , ng ta cũng chở đến khoảng đến 1 cái bến chưa vào đến trại thì người ta phải thả mình qua suối, thì từ cái suối đây thì hoặc là mình phải đi bộ, hoặc là mình ấy, thì tôi nhớ lúc đến gần cái suối đây thì trời đã tối rồi, khi mà tối rồi thì nước lên, thì làm sao mình mang vác mấy chục lô đồ mình vào thăm nuôi, thế rồi mình phải thuê mấy người địa phương để người ta gánh cho mình, dân địa phương người ta quen mà, thì cuối cùng thì tôi nhảy xuống nước thì nước nó lên đến tận cổ mình này, mình ko có, tức là nếu mình đi thì thể nào mình cũng chết đuối, thế người ta mới buộc dây vào bụng tôi rồi buộc dây vào người ta, đầu người ta buộc những cái thúng của mình rồi người ta cứ dòng dây rồi mình cứ bấu vào dây, cứ thế như là bơi ấy, người ta dìu mình đi qua suối để vào trong trại. vào trại có lần ko đc thăm vì ông bị phạt

NB:Thì những cái đồ mình đem đi thì sao?

08:34:DA:Thì mình đem đi rồi nếu mình đc thăm thì mình tiếp tế, còn mình ko đc thăm thì mình gửi. thật ra thì họ ko có cho mình gửi, họ bắt mình mang về. nhưng mà mình đau thể mang về, lúc đó mình phải chia hết, rồi chia hết cho mấy người thăm nuôi đó rồi mình lén nhờ nguowif ta gửi cho người nhà của mình được chút nào hay chút đó, thì mình phải đành làm như vậy thôi

NB:Bà có nghĩ là... sau này ông về ông có kể những lần đó ông có nhận được ko

09:15DA:cũng có lần nhận được, thí dụ là mình gửi 1kg thì nhận đc 100g

NB: Thế là nhà ông bị tù bao nhiêu năm

09:25:DA: ở nhà tôi bị tù 2 đợt, đợt đầu tiên, còn đợt thứ 2 nữa cơ, tức là cuối năm 1981 nhà tôi về, thì đợt đầu là 6 năm, đợt 2 bị bắt lại năm 1984

NB: Vì sao họ bắt lại

09:48:DA:Thì sau khi nhà tôi về 1 thời gian thì nhà tôi có một số bạn bè thì dĩ nhiên cũng ở trong ngành, nhà tôi là 1 nghệ sĩ mà, anh ấy là ngoài nghề ca hát thì anh ấy còn là chủ nhiệm 1 tờ báo dân chủ ngày xưa. Thế rồi sự quen biết của anh ấy cũng có nhiều thứ, thì cho nên sau năm 81 lần thứ nhất thì cũng có một số bạn bè trong đó có nhà văn Dương Hùng Cường rồi là anh Doãn Quốc Sĩ, nhà văn Hoàng Hải Thủy, một số nhà văn nữa thì cũng lâu lâu gặp gỡ, rồi mọi ng có việc bên hội ân xá quốc tế người ta cũng giúp

đỡ, rồi hội ... quốc tế người ta cũng gửi quà về giúp đỡ, thì từ quà mình nhận đó người ta, Việt Cộng họ để ý, họ cứ nói là “tại sao cái nhóm nghệ sĩ này có những thùng quà bên kia gửi về”. đồng thời cũng có những cái chuyện, thí dụ nhà tôi có 2 bài hát, rồi chuyển sang bên hải ngoại, rồi cô Khánh Ly cô cũng hát 2 bài hát đó

NB: tên là gì ah?

11:32:DA:một bài là bài “chí nguyện trong tù”, một bài nữa là “Sài Gòn chỉ vui khi các anh về”, thế rồi sau đó anh nhà văn Doãn Quốc Sĩ anh cũng có một tác phẩm viết về những chuyện xảy ra sau năm 75 ấy, thì nói chung mỗi người văn nghệ sĩ đều có những cái cảm xúc khi ng ta sống trong 1 chế độ mới, bị bó buộc nên ng ta có viết một vài bài như vậy đó, cuối cùng bị bắt, cả nhóm. Bị bắt thì dữ lắm, họ đến nhà tôi đọc lệnh bắt, bảo là hoạt động gián điệp, thì bắt cái số đó, họ làm vụ đó lớn lắm, sau đó họ viết cả 1 cuốn sách gọi là những tên biệt kích cầm bút, trong đó có nhà văn Doãn Quốc Sĩ, nhà văn Hoàng Hải Thủy, nhà văn Nguyễn hoài.. chân, Nhà văn Dương Hồng Cường, nhà thơ Lý Thụy ý, nhà thơ Trần Ngọc Tự

NB:tức là nhóm ng gọi là những tên biệt kích cầm bút đấy ạ?

12:59:DA vâng ạ, những tên.....

NB:mà sự thực chỉ là 2 tác phẩm, 2 bản nhạc và chỉ nhận quà của văn bút quốc tế gửi về, trở thành những tên biệt kích, và ông bị tù bao nhiêu năm

13:17:DA: thời gian sau là 4 năm mấy.

NB: Thừa bà là những lần tù, lần trc là 6 năm, lần sau là trên 4 năm, tổng số là 11 12 năm ạ. Tức là bà đi thăm nuôi bao lần bà nhớ ko?

13:38:DA:tôi làm sao nhớ đc, tại vì nhiều quá mình ko đếm hết đc

NB:coi như lúc đó những phương tiện di chuyển thô sơ, bà có đi bộ hay như nào ko

13:50:DA:đấy thí dụ như những lần về xa như tôi vừa kể đó là đi vào rừng thì mình phải đi bộ, rồi gồng gánh thì mình chỉ mang vác một ít thôi, mình phải thuê người địa phương đó, người ta giúp mình mang hộ mình, còn thời gian sau khi mà nhà tôi đi tù lần 2 thì nhà tôi bị nhốt ở trại Phan Đăng Lưu ở bên Gia Định, thành ra là đi gần, mình phải chờ xe đạp đi thôi. Trong cái lần đó thì có 2 ng chết trong cái vụ đó, trong cái vụ lần 2 có 2 người chết đó là nhà văn Nguyễn Hòa thiếu chân và nhà văn Dương Hùng Cường.

NB: Thế họ bị đánh chết hay ốm chết.

14:44:DA:thì trong báo cáo ng ta nói là ốm chết thôi, cũng có thể là như vậy nhưng tôi cũng ko biết rõ.

NB:thưa bà thì cái lần muốn hỏi thăm bà là cái lần đi với người quen cao cấp ở ngoài bắc vào để tìm ông nhà bà biết được ông còn sống bà có nhớ đc cái tình cảm của bà như thế nào không?

15:12:DA: Sự thực là khi mà ông anh ông giúp tôi đến gặp người trại trưởng để hỏi thì ng ta chỉ xác nhận cho mình rằng là ông bị biệt giam, còn sống, ko được gặp.

NB:Ngay cả khi ông ấy là người có chức vụ cao cũng ko đc gặp?

15:39:DA:Không đc gặp. thành ra mình biết , mình tin là ng ta nói thôi, vì mình nghĩ là ko lẽ ng ta nói dối với ông anh tôi, nhưng sự thực Việt Cộng mình ko dám chắc việc gì

đâu, ngay cả khi ng ta gửi giấy về nhà cho mình còn là giấy giả, làm sao mình biết là giấy thật giấy giả. Vậy nên mình chỉ tin vậy thôi chứ mình còn biết làm cách gì hơn được nhưng mà ít ra mình còn tạm yên lòng 1 chút để mình chờ đợi cái tin.

NB:thưa bà thì chuyện tù đầy như thế, còn chuyện đời sống của bà với 6 đứa con của bà như thế nào?

16:31:DA: Thì dĩ nhiên ai cũng biết là sau 70 năm thì đời sống kinh khủng gay gắt vô cùng. Chúng tôi thì ko có của gì để dành dụm, thành ra đến khi sau 70 năm vào thì đời sống rất cực khổ, tôi vừa phải đi dạy vừa phải đi làm mọi thứ có thể làm đc để mình có thể kiếm tiền nuôi con, nhiều khi mình đi bán chợ trời, rồi làm đủ thứ, lần đầu tiên là tôi đi bán sách, vì nhà tôi nhiều sách, rồi đến lúc họ bảo tất cả đó là tài liệu của Mỹ Ngụy, thì họ đòi mình phải huỷ hết, thì mình mới phải là... có 1 người bảo là đừng đốt, phí đi, thế rồi dắt đi lên chợ... bán sách, tôi đi cùng vs vợ anh Dương Hưng Cường, bà đây cũng là bạn của tôi, thế là 2 đứa dắt nhau chở hết sách của chồng lên chợ để bán, sau rồi tôi học cuốn thuốc lá, tôi làm cũng có 1 cái bà đây ở ngoài Nha Trang chạy về rồi bà ấy ở nhờ nhà của ông anh lớn của tôi, bà ấy biết làm thuốc lá nên bà ấy dạy, thế rồi mình cũng làm nghề thuốc lá, cuốn thuốc lá rồi cho vào bao mang đi bán lung tung hết.

NB: thuốc lá mua ở đâu ạ?

18:22:DA mua ở Chợ Lớn đó

NB: rồi mua thuốc vs giấy về thái ra à

18:27:DA:Không nghĩa là thuốc lá thái sợi hết rồi

NB:Thế là thái sợi hết rồi mình vee làm sao?

18:34:DA:Mình về mình sao

NB:tức là mình làm cho nó khô đi đấy ạ

18:40:DA:Vì cái thuốc lá đó nhiều khi nó còn ẩm, mình để nó bị mốc, thành ra mình phải sao, mình đổ vào cái chảo to thật to mình sao lên, rồi khi mình sao mình ướp thêm những cái vani cho nó thơm, rồi mình học cuốn, rồi mình mua giấy về đóng thành những cái hộp nhỏ nhỏ nó là cái máy đó, rồi cuốn xong mình vào những cái bao thuốc, rồi mình mang vào Chợ Lớn bán.

NB:thế là sản xuất thuốc là

19:17:DA Dạ vâng cũng làm 1 thời gian, sau nó cũng đuổi ko cho mình ấy, thế rồi nhà tôi ở đó nhà tôi ở cũng có 1 cái sân đằng trước đó, rồi mấy người người ta bán đồ chạy đó, người ta bán quần jean, áo sơ mi đó, rồi người ta cứ trải cái miếng nilon ra đấy, ai mua người ta bán, công an nghe thấy cái là cuốn gói chạy, thì nhà tôi có cái sân lớn đó, người ta cứ vào nhờ đó, thế rồi mình bắt chước mình bán, có hôm người ta vào bắt trong nhà đó, thì trong nhà đầy đồ đó, thì người ta lúc người ta chạy nó quỳnh lên đó, thì người ta vút hết vào nhà mình, thì nó vào nó bắt no lập biên bản thì nó nhốt mình.

NB: Thế bà có thể nói cái tình hình chợ búa đời sống khi Cộng Sản họ vào không, hay họ cũng tịch thu hết trở thành hợp tác xã..

20:16:DA Thì tất cả các thứ đó, ví dụ như gạo nước là hoàn toàn ko có. ở bên ngoài ko ai đc bán, chỉ bán buôn vài ba mớ rau vớ vẫn thôi, thì cugx có những hợp tác xã nhưng hợp

tác xã kinh lắm toàn những đồ rau hư rau thối cá ươn chả ai muốn ra đây, vẫn ra chợ, nhưng chợ vẫn lèo tèo, dĩ nhiên là ng người quê người ta vẫn mang tôm tép người ta đánh được người ta lên bán, còn gạo nước thì phải đóng của hợp tác xã, mình có cái phiếu, mình phải đi sắp hàng để mua, tại vì tôi là công chức nên tiêu chuẩn là 1 tháng đc 12kg gạo, mà 12kg gạo 1 tháng làm sao nuôi nổi từng đấy con, ngoại trừ ra tôi 6 đứa con tôi còn 6 đứa cháu phải nuôi nữa.

<video 4>

Là con của anh cả tôi, vì anh cả tôi cũng đi tù luôn, mà anh cả tôi lại không có vợ, hai vợ chồng li dị lâu rồi, thành ra cái thời gian đó kinh khủng lắm

NB: làm sao bà mua đủ gạo cho 13 người ăn

00:23:DA: Mình phải chạy ngoài đây, mình phải đi buôn đi bán mình làm đủ thứ. Nếu phải kể về sau cái thời gian năm 75 thì nhà tôi có nhiều thứ để nói lắm. Sau năm 75 thì anh cả tôi, nhà tôi đi tù. Thì tôi còn 2 anh giữa nữa, anh thứ nhì và anh thứ 3. Anh thứ 3 trước 75 làm trong công ty đánh tôm cá để xuất cảng, đến năm 75 thì nguyên cái staff của họ đi hết, thì anh ở lại, anh phải lên đên trên biển để giữ tàu, vì anh ấy là cơ khí trưởng. Sau 75 thì anh mang tàu đấy về nộp cho nhà nước, rồi anh ấy làm cho nhà nước. còn anh thứ 2 thì trước đi dạy học, sau đó ông cũng mất nghiệp luôn, thì cứ lơ lơ lơ lơ. Sau năm 77 thì đời sống khủng khiếp lắm, ngày nào cũng có người dòm ngó mình, làm mình ko tin ai đc nữa, kể cả con nó, vì nó dại quá. Đi ra trường nó tuyên truyền đủ thứ hết, rồi nhiều khi nó đi báo cáo. Có những trường hợp có em bé đi báo cáo rồi người ta về người ta đục tường, cái đó là sự thực. Nó đục tường nó lấy đc vàng bố mẹ nó chôn ở trong tường. thành ra mình rất là sợ. Xung quanh chỗ nào cũng hiểm hóc, chạm bẫy, kinh khủng lắm, thành ra lúc nào cũng hồi hộp hết. Thế thì 2 anh của tôi thấy không có cách gì sống, nhất là anh thứ 3 đang giữ cái tàu, tuy mà khi mà anh về anh nộp cái tàu cho nhà nước thì ông cũng bị giữ lại làm chứ đâu có người làm. Cuối cùng thì ông lấy cái tàu đó ông đi, coi như đánh cắp tàu để đi, trong tàu có 50 người. Anh ấy mang gia đình của anh ý là 2 vợ chồng, con cái, anh thứ 2 với con của anh thứ 2 là 7. Rồi anh cả chỉ có 1 thằng con trai, rồi anh mang đi luôn là 8. Rồi anh với chị dâu tôi là 10 người. Và mất tích luôn.

NB: Thế tàu bị đắm à?

03:23:DA:tôi không nghĩ là bị đắm, vì tàu to lắm. tàu sắt chứ không phải tàu thường

NB:năm nào ạ?

03:35:DA: năm 1977

NB:anh đấy là anh ruột của bà à?

03:38:DA: Anh ruột, 2 anh ruột tôi.

NB: Tức là bà có 4 anh em

03:42:DA: Anh cả tôi với 2 anh giữa. 2 anh giữa đi rồi mất tích trong chuyến tàu đó, với 7 đứa cháu. Tôi không đi được vì chồng tôi đang ở tù, thứ 2 còn mẹ. Mẹ già tôi không thể bỏ đi đc, rồi 6 đứa con của anh cả không ai nuôi. Thành ra trong hoàn cảnh không ai đi được, thành ra tôi ở lại. Thì những hình ảnh đó đối vs tôi có lẽ là suốt cuộc đời tôi không quên được. Tức là ngày mà 2 anh tôi đi thì anh về anh quỳ trước mặt mẹ tôi, sau

đó anh nắm tay tôi, anh bảo cho anh ôm mẹ rồi anh đi. Khoảng 1 tiếng sau tôi dẫn cháu trai tôi lên chỗ chợ cũ, cũng gần bến Bạch Đằng, anh ấy đón từ đây, rồi đi mất tích hết.

NB: Cháu đó là con của anh cả, lúc đó thì bà cũng có cơ hội gửi con tôi đi, sao bà không gửi?

05:15:DA: Tôi chỉ có 1 cháu trai đây thôi, anh thứ 2 anh bảo anh chỉ nhận con trai, không nhận con gái. Chính anh đi anh cũng mang 1 thằng con trai của anh ấy, mang thằng cháu trai con anh cả. tôi có 1 con trai, đáng lẽ tôi cũng gửi nó đi, trước ngày đi 2 ngày thì nó ốm, nó sốt dữ lắm, sốt co giật. thì anh sợ anh ko dám mang đi, anh bảo không biết thế nào, đi sóng gió mà giờ nó ốm như vậy thì anh không lo được, cuối cùng cháu ở lại.

NB: và sống, khi đây là năm nào?

06:05:DA:năm 1977

NB:Thưa bà là trong xã hội Việt Nam lúc bấy giờ nó có quá nhiều điều xảy ra, nhưng có những điều xảy ra có ảnh hưởng rất lớn đến xã hội lúc bấy giờ thí dụ như họ sang đây họ thâu tóm tất cả những công ty, sinh hoạt để trở thành quốc doanh, còn lại các trường học như trường học tư, báo chí...

06:35:DA: Tất cả bấy giờ thuộc về nhà nước hết, không có cái gì thuộc về tư nhân hoàn toàn, nghĩa là bấy giờ nó khác hẳn bây giờ. Bây giờ thì sau cái đại hội đảng lần thứ 6 gì đó thì họ có đổi mới đó, thì tương đối họ cũng nhìn thấy để thay đổi, trước kia là 1 xã hội khép kín, nghĩa là tất cả mọi thứ thuộc về nhà nước hết: trường học, hợp tác xã, các tiệm làm ăn buôn bán không có cái nào thuộc tư nhân hết, bác sĩ các kiểu cũng hoạt động cho nhà nước hết

NB: Tức là họ đến họ tịch thu...

07:23:DA: Tất cả. có đợt gọi là đợt đánh tư sản thì tất cả những nhà buôn bán ngày xưa đều bị đánh. Nếu là buôn bán lớn thì bị tù, tịch thu tất cả tài sản ko còn gì hết, những người có chồng đi tù cải tạo cũng vậy, hầu như họ đuổi đi làm kinh tế mới, họ bảo là những nhà như thế là của nhà nước. Nhất là những cái trại như trại quân đội thì hầu như bị đuổi hết. Bản thân tôi đi dạy học nhưng người ta cũng vào người ta khuyến khích mình đi, người ta không đuổi, nhưng người ta khuyến khích mình đi kinh tế mới để chồng mình mau đc về.

NB:Thế là họ dụ dỗ mình

08:13:DA Họ dụ dỗ mình, nhưng mình không đi. Điều thứ nhất mình nghĩ là mình lên kinh tế mới mình làm gì đây, mình chân yếu tay mềm, mình có biết làm đồng áng gì đâu, thế rồi thành ra họ dụ dỗ mãi nhưng không ai đi, chỉ những người bắt buộc phải đi thì họ đi, trong vòng mấy năm họ quay về hết, mà mỗi gia đình đều có người chết trên rừng hết. Họ không có thuốc men không có ăn uống, họ bị mang trên rừng rú họ bỏ thí chứ họ đâu có...

NB: Vâng trở về vấn đề gạo nước này bà bảo bà làm giáo viên và bà được mua 12kg gạo, trong nhà 13 người ăn thì số gạo đó bà mua chắc đc 1/3. Thế thì bà mua ở đâu ra gạo còn lại.

09:18:DA: Cái số còn lại thì mình phải ăn độn, tức là phải mua khoai, sắn, có 1 thời gian nhà nước bán bo bo đó, thì mình phải mua về ăn độn thôi

NB: Ở 1 cái nước sản suất gạo nhất nhì đông nam á mà không có gạo ăn

09:40:Da: thì người phải ăn những thứ cho gia súc ăn thôi

NB: Thế bà có những sự kiện xảy ra có ảnh hưởng rất nhiều đó là vấn đề đổi tiền, bà còn nhớ lần đầu đổi tiền thì đổi bao nhiêu ăn bao nhiêu và cái hoàn cảnh của bà thì bà đổi như nào

10:01:DA: Lúc đấy tôi nhớ không biết tiền cũ bao nhiêu mà đổi được 200d tiền mới.

NB: mỗi gia đình chỉ được 200?

10:14:DA: mỗi gia đình chỉ được 200 thôi. Lúc đấy tôi đi dạy lương có 50d thôi, mà cả 1 gia đình người ta đổi cho 200d thôi, dĩ nhiên gia đình nào cũng bị mất mát hết, mà khi lệnh đổi tiền ra bất chợt không ai biết hết, mà trước khi đổi tiền thì họ giới nghiêm không ai đc đi ra khỏi nhà, thành ra cái tiền đó thì là mẹ tôi mất khá nhiều.

NB: Thế bao nhiêu đồng cũ thì ăn 1 đồng mới

10:54:Da: Tôi quên mất rồi

NB: 500 đồng cũ thì ăn 1 đồng mới. thì 200 đồng mới nhân 500 thì được 100 000 đồng cũ phải không à, thế còn tiền dư ra thì làm gì

11:23:DA Thì nộp cho nhà nước, mà mình đâu dám nộp, vì nó sẽ bảo mình đâu ra mà nhiều thế. Mình đi hút của nhân dân sao mà nhiều thế.

NB: Thế tiền đấy bà làm gì

11:35:DA: vứt đi, đốt đi hoặc cho vào thùng rác lén lén vứt đi thôi.

NB: 200d như vậy 13 miệng ăn không đủ 1 tháng

11:49:DA: Làm sao đủ được, thật sự cho đến bây giờ tôi nghĩ lại tôi cũng không hiểu sao mình sống nổi qua giai đoạn đó, không thể hiểu đc. Nghĩa là khổ sở cả vật chất lẫn tinh thần, tinh thần lúc nào cũng khổ cả, lúc nào cũng cảm thấy xung quanh có người theo dõi, có người rình mò mình, sống không được yên. Con cái trong nhà thì ngoan nhưng cũng không đứa nào được lên, mãi sau này thì thằng con trai với con gái út tôi mới vào đại học được, còn lại mấy cháu đầu thì không. Mấy cháu đầu thời gian đó cứ thi ra rớt, làm sao mà vào đại học được.

NB: thi rớt vì các cháu không đủ khả năng hay sao?

12:55:DA: Vì lí lịch.

NB: Tại vì cha mình thuộc chế độ cũ, đang tù

13:02:Da: Thì lí lịch đời mình, đời cha ông mình, ít nhất 3 đời, thì thành ra không có cách gì để...

NB: Thì lúc đó họ tuyển vào đại học thì họ ưu tiên cho thành phần họ cho là tốt với chế độ, còn lại thuộc chế độ cũ hay có cha mẹ liên quan đến Mỹ, chế độ cũ thì họ không cho vào.

13:49:DA: Tức họ chia khoảng 13 cấp độ, cấp đầu tiên là người có công với cách mạng, sau đó là gia đình cách mạng, gia đình liệt sĩ, rồi cứ đi lần lần tới thì con cái mình ở thứ 13, tức là gia đình nguy quân nguy quyền.

NB: thành thử số người con cái nguy quân trong thời đó ko đc ngồi trong trường đại học.

14:22:DA:Hầu như vậy. trừ trường hợp đặc biệt lắm, ví dụ như người đó có thân nhân thật lớn bên kia họ đỡ đầu hoặc thế nào đó chứ tôi thấy là con cái tôi, con cái anh em bạn bè tôi mà có dính dáng đến chế độ cũ thì thi đều rớt hết.

NB: Các cháu có tâm sự gì với bà khi các cháu không vào đại học được không

14:52:DA: Các cháu buồn lắm, vì nó nghĩ nó không thể nào học lên để mà có 1 công ăn việc làm tốt, hoặc có 1 tương lai sáng sủa được, thì học xong lớp 12 thì đi ra cũng đi làm lao động hoặc đi buôn đi bán vớ vẩn thế thôi thì đứa nào cũng phiền muộn. chúng cũng biết hoàn cảnh gia đình mình, nếu mà có ý tỏ ra phiền muộn nữa thì nó sẽ làm khổ tôi lắm, thành ra đứa nào cũng chấp nhận.

NB: Thừa bà thì bằng cách nào bà với ông với gia đình có thể ra Mỹ được

15:36:DA: Gia đình đi sang Mỹ được thì là đi theo diện HO, tức là diện người Mỹ cho những quân nhân của chế độ cũ được ra đi.

NB: Tức là cựu tù nhân chính trị bị tù 3 năm trở lên phải không ạ, thế cái chuyện chuẩn bị để đi như vậy giấy tờ có khó khăn, có phải đứt lốt gì không

16:16:DA: Dĩ nhiên là lúc nộp đơn thì nộp theo thông lệ thôi, khi lên đến sở ngoại vụ thì mình cũng phải chạy chọt để hồ sơ của mình không bị kẹt lại, mình cũng phải tìm manh mối nhờ người này giới thiệu nhờ người kia chạy chọt các ông trong sở để giấy tờ của mình có bị kẹt lại không.

NB: Thì năm nào bà sang Mỹ

17:02:Da: năm 1992

NB: thì lúc đấy tuổi các cháu

17:12:DA: cháu lớn nhất chắc 29, 30 gì đó

NB:có gia đình chưa

17:18:DA: có. Lúc tôi đi 3 cháu có gia đình rồi, trước đó có 1 cháu đi vượt biên năm 1980, cháu thứ 2 đi vượt, thì nó sang ở Texas, thì nó bảo lãnh gia đình. Năm 1988 thì nhà tôi về, nộp đơn.đầu tiên chúng tôi nộp đơn theo diện bảo lãnh, sau đó chương trình HO mở ra thì chuyển hồ sơ qua, nhưng các cháu có gia đình rồi thì phải đi theo diện bảo lãnh, thế nhưng may mắn là chúng tôi vào phỏng vấn thì chúng tôi được, tôi cũng không biết đúng không nhưng mà trước kia nhà tôi có quen ông Mỹ, ông đó ngày xưa có vợ Việt Nam, thời gian nhà tôi có đi chuyển phim thì có gặp ông, ông cũng đóng vai người Mỹ trong phim, thì quen thôi, sau năm 75 khi nhà tôi đi tù về thì có 1 hôm nhà tôi đi trên đường thì gặp ông ấy, thì cũng nói chuyện băng quơ, thì ông ấy hỏi sao còn ở đây thì nhà tôi bảo nhà tôi nộp đơn mà bây giờ cũng chờ đợi. Thì ông ấy hỏi có giúp được gì không thì nhà tôi bảo ở thì ông làm gì dùm tôi được thì tôi cảm ơn. Thì nhà tôi cũng gửi tên tuổi gì đó, rồi đến ngày phỏng vấn thì cái ông phỏng vấn hình như ông hỏi nhà tôi là ông có quen ông Mỹ đó không, thì bảo có quen, thì chỉ thế thôi, tôi không biết có phải ông ấy can thiệp hay chuyện vô tình không biết, thì hôm đi phỏng vấn ai cũng ngạc nhiên, tại bình thường các cháu trên 21t thì ở lại, trong khi tôi có 3 cháu có gia đình thì được đi hết

NB: Thưa bà thì cái ngày bà ra đi thì chuyến đi như nào, gia đình đi đến đâu

20:19:DA: Tôi từ Việt Nam qua Thái Lan, ở lại 2 3 ngày rồi chờ máy bay sang Mỹ

NB: Cảm tưởng của bà khi đặt chân qua Mỹ

20:42:DA: Phải nói là tôi có cảm giác chim vừa được sỏ lông, cảm giác như là nó bay bổng, sung sướng vì tôi biết là không ai bắt mình nữa, không sợ bị bắt bớ tù đầy nữa.

NB: Sau đó cuộc sống bên Mỹ làm sao để bắt đầu lại

21:15:DA: Chúng tôi may mắn hơn nhiều người khác là nhà tôi có nghề.

<video 5>

Thành ra là khi nhà tôi vừa bước chân sang đây ý, là lập tức trung tâm Thúy Nga, là một trung tâm bang nhạc rất là lớn ở nước Mỹ liên lạc để mời ngay lập tức mời nhà tôi thuê băng lại và tổ chức cho nhà tôi những buổi đi trình diễn ở bên Pháp, Úc, thành ra tôi nghĩ gia đình tôi là một trong những gia đình may mắn nhất khi mà đến nước Mỹ, tuy rằng tôi có con ở đây nhưng mà một mình cháu không làm gì được mà cháu sang Mỹ thì cũng mười mấy tuổi đầu thôi, cháu loay hoay lo học hành, không có giúp đỡ được gia đình bao nhiêu, chỉ có trên phương diện giấy tờ thôi, nhưng mà về phương diện vật chất thì đó là điều may mắn nhất, tôi có một cái nghề gọi là cái nghề tay trái đi, thì nó đã giúp đỡ chúng tôi ngay lúc đầu khi đến Mỹ.

NB: Dạ thưa bà, cái căn nhà đầu tiên của bà mà bà sắm được là ở đâu và như thế nào?

01:10:DA: Là do tiền của ông xã tôi đi hát đó, đi hát có được tiền, chúng tôi sang năm 92 thì đầu năm 94 tôi đã mua cái nhà đầu tiên, nhờ anh đi hát thì mới có tiền xong rồi mới down cái căn nhà đó, mua 2, 3 cái xe để cho các con vừa đi học vừa đi làm.

NB: 6 người con thì họ nghề nghiệp như thế nào? Họ đang sống ở đâu?

01:43:DA: Cũng lại một điều may mắn nữa, tức là khi mà tất cả các con của chúng tôi sang đây, thì có công ăn việc làm ngay tại thành phố Houston này, và tất cả các con đều ở lại đây hết, thì gia đình tôi luôn luôn đoàn tụ, sau năm 92 trở đi thì không có lúc nào bị chia xa nữa cả

NB: Thưa bà thì, nhìn trở lại một cái cuộc đời còn ở Việt Nam thì coi như là luôn luôn chiến tranh, luôn luôn lo sợ, luôn luôn đủ thứ, thì bà nghĩ gì về cuộc chiến tranh Việt Nam

02:24:DA: Tôi nghĩ là đất nước mình thì không biết rằng là không phải là một viết từ đời cha ông, lạc long quân, âu cơ đã chia mấy đứa con, năm chục đứa theo mẹ lên núi, năm chục đứa theo cha xuống biển không mà cuối cùng ra là nước mình luôn luôn có cái sự phân chia, chiến tranh liên tục, rồi phân đôi hết cái thời gian trị nguyên phân tranh chia đôi đến nước rồi đến thời gian sau 54 cũng phân đôi đất nước, rồi liên tục là có cái sự chia lìa, dân tộc mình luôn luôn chịu đựng những cái điều rất là đau khổ, những cái tai họa của chiến tranh, thành ra đây là cả một cái sự, phải nói là dân tộc mình rất là chịu đựng những cái nỗi oan như vậy.

NB: Thưa bà, bà nghĩ gì về người Mỹ vậy, đặc biệt là chính sách của họ với chiến tranh Việt Nam ?

03:37:DA: Nếu mà nói người Mỹ thì tôi thực sự không phải là một chính trị gia, cũng

chỉ là một người đàn bà xó bếp thôi, thành thử ra cũng chỉ biết đến một cách khái quát thôi, thì tôi nghĩ Mỹ khi mà họ nhúng tay vào Việt Nam, thì dĩ nhiên họ cho mình rất nhiều, nhưng mà họ cũng không chế mình dữ lắm, thành ra với những cái chính sách của họ với tôi thì tôi nghĩ cái đó nó sai lầm, ví dụ như việc triệt hạ ông Ngô Đình Diệm chẳng hạn, chắc chắn là phải có tay của người Mỹ nhúng vào thì mới có những cuộc đảo chính như vậy, và cuộc đảo chính đưa đến khi mà lật đổ chế độ cộng hòa thứ nhất, theo tôi thấy đó là một cái chuyện sai lầm, tại vì chế độ nào cũng có những khuyết điểm, ngay bây giờ ở nước Mỹ chẳng hạn, dân chủ nhé, ấy thế mà cộng hòa với dân chủ vẫn đối hóa với nhau, chính sách đưa ra cũng có những cái điều không đúng, chứ đâu phải rằng là một cái đất nước mà hoàn toàn mới bắt đầu đi từ số không xây dựng của chế độ Ngô Đình Diệm họ đặt, để rồi sau đó học đưa nhóm tướng lãnh lên, rồi đất nước đưa vào những cái chuyện không tưởng được, xã hội thì thối nát, chiến tranh thì ngày càng lan rộng, khi mà cái quyết định ném bom của họ xuống miền Bắc ý, dĩ nhiên mình là dân Việt Nam, khi mình nghe cái ném bom mình cũng đau lòng lắm, thực sự là cái ngày mà tôi nghe họ ném bom ở Hải Phòng, thì tôi nghĩ đất nước mình, dân mình thế chết rồi, hết rồi, nhưng mà họ ném bom tới nửa chừng thì họ thôi, nếu họ tiếp tục cái cuộc ném bom này, tôi đọc rất nhiều tài liệu, họ nói rất nhiều về chuyện đó, chính những ông cao cấp ở Hà Nội nói đó, chứ không phải ở bên mình nói đâu, rằng nếu họ tiếp tục ném bom thêm một thời gian nữa thì chắc chắn phải đầu hàng, thì có lẽ đấy là những cái quyết định lớn lao khi mà ông Kissinger Ông ấy lên ông ấy đi đêm rồi nói chuyện những chính sách lớn lao của các nước lớn. .thì có lẽ đấy là những cái quyết định của họ, cả nước lớn, cả cái chính sách lớn lao mà người ta đưa ra, mà mình thì chỉ là những con chót để mà đánh chịu, may thì mình được may, mà cái quyết định của họ như thế nào thì mình phải chịu, dù cho như thế nào thì mình cũng đành chấp nhận thôi .

NB: thưa bà cũng có người nói rằng, người Mỹ người ta làm việc vì quyền lợi của họ, đặc biệt là người miền Nam Việt Nam của mình cũng có những cái vấn đề mà coi như là đất nước phải thất bại như vậy, bà nghĩ sao?

06:57:DA: Dĩ nhiên là mình cũng hiểu như vậy, người Mỹ thì họ làm vì quyền lợi của họ, bất cứ một tổng thống nào của Mỹ thì điều đầu tiên người ta nghĩ đến là quyền lợi của người ta, cũng giống như đất nước mình chẳng hạn, mình người Việt Nam thì mình nghĩ đến quyền lợi phải là đất nước của mình rồi, thí dụ cái chính sách của họ có du di đi một chút đỉnh nào đó để mà những cái nước mà được viện trợ hoặc tiếp tế hoặc được họ giúp đỡ đó thì nó dễ thở hơn không, hay là vì đứng trên cái cương vị mình là người Việt Nam thì mình hay kết tội họ như vậy, nói đúng ra thì tôi cũng chỉ là một đứa đàn bà trong xó bếp thì những vấn đề to lớn mình không hiểu được, mình chỉ manh nha thấy như thế thôi .

NB: theo bà thì có cái gì có thể khác được đối với người dân miền Nam, mình có thể khác để có cái cục diện khác hơn cho người miền Nam được không ?

08:08:DA: Tôi nghĩ thí dụ như là thật tâm một nước lớn muốn giúp đỡ cho mình thì họ giúp đỡ cho mình những cái phương tiện để mình tự sống, đất nước mình có thể tự canh

tân để mình sống, mình có thể phát triển về mọi mặt về nông nghiệp, về công nghiệp, về kỹ nghệ về các ngành nghề, về chăn nuôi về các thú, tất nhiên là họ giúp đỡ cho mình về tiền bạc về chuyên viên, về các hình thức viện trợ để cho mình có thể sống, tự vực dậy mình được, còn họ chỉ tiếp tế cho mình, họ rút cho mình vũ khí, đạn dược, hoặc là họ nhỏ giọt trong vấn đề lương thực thì mình cứ phải suốt ngày phụ thuộc, khi mà mình phụ thuộc vào họ thì tất cả cái số phận mình nằm trong tay họ.

NB: Thưa bà, nhìn lại cuộc đời của bà thì bà có thể kết luận hay bài học gì mà bà muốn nói với giới trẻ để họ có thể học hỏi không?

09:29:DA: Với tôi thì tôi thấy rằng là tất cả các anh em trẻ, nói riêng ở hải ngoại ý, vấn đề chính tức là các anh ấy phải phấn đấu trong cái cuộc đời của mình, nếu mà người nào có phương tiện, có điều kiện mà để họ thì ráng học, bởi vì không có gì mà ngoài tri thức mà có thể giúp cho con người ta hoặc đất nước người ta có thể đến được tới vinh quang, hoặc là người nào mà không có đủ cái phương tiện học hành lên cao thì cũng vẫn có thể tìm những ngành nghề chuyên môn để mà học, rồi xây dựng chính cái cuộc đời của mình, rồi bằng chính sức lực của mình, bằng chính cái bàn tay của mình, mình đừng dựa dẫm vào chỗ nào khác cả ngoài cái bản thân mình, đấy là những điều mà tôi nghĩ rằng là giới trẻ nên làm

NB: Thưa bà, này giờ cũng nói chuyện khá lâu, có những điều gì mà bà muốn nói nhưng chúng tôi chưa hỏi không?

10:55:Da: Có lẽ là chúng tôi chia sẻ như vậy thì chắc cũng tạm đủ

NB: xin thay mặt cho hội với giới trẻ xin trân thành cảm ơn bà, đã bỏ thời gian đến đây mà mở cuộc đời của mình ra để mà nói lên tất cả những kinh nghiệm đau thương trong thời chiến tranh cũng như những niềm hy vọng của đất mới này mà những cái từ những vấn đề suy nghĩ đến tình cảm, chúng tôi trân thành cảm ơn bà đã làm công việc này cho giới trẻ

11:29:DA: Tôi cũng cảm ơn hội đã cho tôi cơ hội để lên đây để bày tỏ tất cả những ẩn ước ở trong lòng mà mình muốn bày tỏ ra, chia sẻ ra với mọi người thấy để có thể là một cái kinh nghiệm, một cái câu chuyện vui cũng được hoặc là một cái kinh nghiệm sống cho những người đi sau cũng được, đấy là một cái điều mà tôi nghĩ rằng là một cái việc hữu ích, thì tôi rất là cảm ơn.